

Inkeriläisten paluumuuton valmistelu, virhearviot ja toteutus valtionhallinnossa 1988–1992

Avainsanat: Inkerinsuomalaiset, paluumuutto, työvoimapolitiikka, Mauno Koivisto

Artikkelissa tarkastellaan inkeriläisten paluumuuton valmistelua, motiiveja ja toteutusta Suomessa vuosina 1988–1992. Paluumuutto on aiheena jäänyt Suomessa vähälle huomiolle, mikä ei suinkaan tarkoita, että siitä puuttuisi kiinnostavia yksityiskohtia. Kun aikaisempi paluumuutotutkimus on perustunut lähes yksinomaan Mauno Koiviston lausunnoille, hyödynnetään tässä artikkelissa myös henkilöhaastatteluja ja arkistolähteitä, mikä tuo uusia näkökulmia inkeriläisten paluumuuttoon valtionhallinnon tasolla. Artikkelin päälinjäksi kysymykseksi nousee paluumuuton valmistelun epäonnistuminen sekä siitä seuranneet virkamiestason ongelmat. Ongelmien taustalla suurimpaan rooliin nousee Mauno Koiviston toiminta sekä paluumuuton käynnistämisen motiivit, joissa sekoittuivat niin henkilökohtaiset, työvoimapolitiittiset kuin Neuvostoliitonkin toiveet.

1990-luvulle tultaessa eri puolella Neuvostoliittoa asui kymmeniä tuhansia kansallisuudeltaan suomalaisia henkilöitä. Vaikka tarkkaa lukumäärää on mahdoton tietää, vuoden 1989 väestölaskennan mukaan heidän määränsä oli 67 300. Todellinen määrä lienee noin 30–50 prosenttia korkeampi, sillä henkilö sai itse ilmoittaa kansallisuutensa. Neuvostoliiton suomalaiset eivät muodosta mitään tietyllä alueella asuvaa ryhmää, sil-

lä useat väestönsiirrot, etenkin 1900-luvulla, levittivät heidät ympäri Neuvostoliittoa. Inkeriläisten lukumäärä on jatkuvasti vähentynyt eikä Inkerinmaata sanan historiallisessa merkityksessä enää ole.

Inkeri, loputtoman kärsimyksen ja tuskien maa, herättää Suomessa nykyisin melko vähän keskustelua. Vähäisestä mielenkiinnosta huolimatta inkerinsuomalaisten paluumuutto Suomeen vuosina 1990–2016 on monessa mielessä yksi maamme merkittävimmistä viimeaikaisista poliittisista ja kansallisista tapahtumista. 10.4.1990 Yleisradion televisiohaastattelussa presidentti Mauno Koivisto totesi, että inkerinsuomalaisia tulisi kohdella ulkosuomalaisina, joilla on oikeus paluumuuttoon. Tämä lausunto aloitti 26 vuotta kestäneen paluumuuton, jonka aikana inkeriläisiin suhtautuminen ehti muuttua useaan otteeseen niin Suomessa kuin Neuvostoliitossa/Venäjällä.

Artikkelin tarkoituksena on tarjota uusia näkökulmia inkeriläisten paluumuuton taustalla olleisiin poliittisiin ja hallinnollisiin prosesseihin sekä vastauksia kaikille niille inkerinsuomalaisille, joiden elämä sai uuden suunnan paluumuuton ansiosta. Vaikka inkeriläisaiheet saavat Suomessa nykyisin vain vähän huomiota, käsittelemäni aiheet ovat asioita, joita suomalaisella yhteis-

kunnalla ei ole varaa unohtaa pölyttyneisiin arkistoihin. Inkeriläiset ovat erottamaton osa Suomen historiaa eikä etenkään paluumuuton käynnistymisestä puutu jännitystä tai kylmän sodan aikaista vastakkainasettelua. Teksti perustuu vuonna 2018 kirjoittamaani pro gradu -työhön Turun yliopiston poliittisen historian laitoksella. Tutkimus pohjautuu arkistomateriaaleihin, lehtiartikkeleihin sekä henkilöhaastatteluihin. Aihe on haastava, sillä siitä ei ole aiemmin tehty tutkimusta Suomessa.

Inkeriläisten paluumuuton tutkimuksen lähtökohdat

Puhuttaessa inkeriläisistä viitataan luterilaisiin Neuvostoliiton kansalaisiin, jotka ovat suomalaisten jälkeläisiä. Heidän varhaisimpia esi-isiään ovat ensimmäiset Inkerimaalle asettuneet suomalaiset 1600-luvulla, Ruotsin suurvallan vallattua Inkerinmaan. Myöhemmin Leningradin oblastin alueelle on muuttanut Suomen sisällissodan jälkeen punapakolaisia ja maailmansotien välisenä aikana amerikansuomalaisia. Kaikkia 1600-luvulla tai sen jälkeen muuttaneita suomalaisia henkilöitä kutsutaan inkerinsuomalaisiksi.

Tätä kirjoitettaessa vuonna 2019 paluumuuton alkamisesta on kulunut 29 vuotta ja Suomeen on saapunut noin 30 000–35 000 inkerinsuomalaista paluumuuttajaa. 1990-luvun alun jälkeen inkeriläisten paluumuutto nähtiin mediassa ja Suomen päättäjien keskuudessa lähtökohtaisesti ongelmallisena prosessina. Paluumuuton vaatimusten koettiin olevan turhan joustavia etenkin vuoteen 1996 asti, jolloin ulkomaalaislaki ensimmäistä kertaa otti tarkasti kantaa inkeriläisiin. Tuohon saakka ainoa tarvittava todiste henkilön suomalaisuudesta oli Neuvostoliiton sisämaan passin kansalaisuusmerkintä. Myös tästä kuitenkin joustettiin etenkin paluumuuton kahtena ensimmäisenä vuotena.

Inkeriläiskeskustelu on tähän mennessä perustunut varsin ristiriitaisiin lähtökohtiin, joiden mukaan paluumuuton suurin ongelma olisi ollut inkeriläisten elintasopakolaisuus tai rikollisuus. Vallitsevan diskurssin mukaan paluumuuton valmistelussa ja lähtökohdissa ei sen sijaan ollut ongelmia ja prosessi toteutettiin koordinoitusti.

Julkisuudessa on esitetty useita syitä paluumuuton käynnistymiselle, ilman varsinaisia konkreettisia perusteita. Näkemykset perustuvat pääosin presidentti Koiviston julkisiin lausuntoihin eikä tutkittua tietoa ole ollut tarjolla. Koiviston julkiset lausunnot ovat kelvanneet sellaisenaan myös harvoille valtion kirjallisille selvityksille paluumuutosta.

Julkisuudessa esiintyneet syyt paluumuuton käynnistymiselle voidaan käytännössä jakaa kolmeen eri kategoriaan, jotka eivät kuitenkaan ole toisiaan poissulkevia. Ensiksi osa aihetta käsitelleistä toimittajista tulkitsee, että paluumuuttopäätös syntyi humanitääristen syiden perusteella. Tultaessa 1990-luvulle Neuvostoliitto oli romahduksen partaalla ja Suomessa valmistauduttiin auttamaan satoja tuhansia apua tarvitsevia venäläisiä. Tätä käsitystä tukevat myös Koiviston 1990-luvun jälkipuoliskolla antamat lausunnot. Esimerkiksi vuoden 1994 elämäkerrassaan Koivisto katsoo paluumuuton olleen harkittu päätös, vaikka siitä aiheutuisikin ”mittatappioita”. Sama näkemys toistuu myöhemmin vuoden 1999 helmikuun Helsingin Sanomien Kuukausiliitteen haastattelussa, jossa Koivisto antaa viimeisen laajan haastattelun paluumuutosta ja sen taustoista.

Toiseksi osa tutkijoista ja paluumuuton parissa työskennelleistä eri ministeriöiden virkamiehistä puolestaan katsoo, että päätös paluumuutosta oli ennen kaikkea työvoimapolitiittinen. Tätä näkökulmaa tukevat myös presidentti Koiviston lausunnot ennen paluumuuttoa; vielä vuonna 1988 Koivisto piti inkeriläisiä vain yhtenä Neuvostoliiton vähemmistökansoista. Tuolloin Koivisto myös toivoi mahdollisen maahanmuuton tapahtuvan työvoimanäkökulmaa edellä. 1980-luvun lopulla Suomessa vallitsi talouden korkeasuhdanne, jonka vuoksi työttömyys oli painunut noin 2,6 prosenttiin. Pääministeri Kalevi Sorsan puheista levisi käsitys, jonka mukaan Suomi tarvitsisi noin 15 000 pakolaista vuosittain kasvun jatkumisen turvaamiseksi. Neuvostoliitossa puolestaan (virheellisesti) ajateltiin asuvan tuhansia koulutettuja suomenkielisiä inkeriläisiä. Suomen valtio, yksityiset yritykset ja esimerkiksi Suomi-Seura harjoittivatkin aktiivista työvoiman rekrytointia idästä ja Baltiasta.

Kolmantena paluumuuton käynnistymisen syynä on spekuloitu niin sanottua kunniavelka-ajatusta, jonka mukaan Suomi olisi inkeriläisille velkaa 1900-luvun tapahtumien vuoksi. Ajatus kunniavelasta on noussut esille yhteiskunnallisessa keskustelussa tasaisesti aina toisen maailmansodan päättymisen jälkeen. Myös Koivisto on puhunut samasta asiasta, mutta viitannut ennemminkin huonoon omaantuntoon. Julkisuudessa kunniavelka-asian on ymmärretty viittaavan vuosien 1944–1945 inkeriläisten pakkopalautuksiin. Todellisuudessa Koivisto on tarkoittanut kolmea erillistä tapahtumaa 1900-luvulla: vuoden 1920 Tarton rauhansopimusta, jolla Suomi kiristi Neuvostoliittoa saadakseen inkeriläisille kulttuuriautonomian, 1930-luvun Neuvostoliitossa tapahtunutta suurta terro-

ria sekä jatkosodan jälkeisiä pakkopalautuksia. Nykypäivän historiantulkinta ei kuitenkaan tue Koiviston näkemyksiä, vaan todellisuudessa Suomi teki parhaansa auttaakseen inkeriläisiä.

KGB, Koivisto ja Tiitinen – paluumuuton valmistelu kulisseissa

Paluumuuttotutkimus sai uuden käänteen vuonna 2011 poliittisen historian professorin Kimmo Rentolan paljastaman arkistolähteen myötä. Rentolan mukaan paluumuuton valmistelu sai alkunsa jo kesäkuussa 1988 ja aloitteen tehnyt osapuoli olisikin ollut Neuvostoliitto. Tämän enempää arkistoista ei paljastunut ja Koivisto kielsi julkisuudessa asian toteamalla tehneensä päätöksen yksin. Huomionarvoista on, ettei lisätutkimuksiin ryhdytty ja asia unohtui julkisesta keskustelusta varsin nopeasti.

Tapahtumat olivat kuitenkin edenneet juuri Rentolan paljastaman tiedon mukaisesti. 2.6.1988 silloinen KGB:n Helsingin päällikkö Felix Karasev toi julki Suojelupoliisin päällikölle Seppo Tiitiselälle Neuvostoliiton toiveen inkeriläisten siirtämisestä Suomeen. Karasevin mukaan Neuvostoliitto oli huolestunut inkeriläisten tilanteesta, josta oli kehittyneessä Vuoristo-Karabahin kaltainen ongelma, ellei sitä otettaisi tiukkaan otteeseen. Tilanteeseen tuli saada myös Suomesta korkean tason poliittinen kanta. Tiitinen välitti tiedon presidentti Koivistolle 3.6.1988. Vielä saman viikon aikana Tiitinen ilmoitti sisäministerijarmo Rantaselle, että Suomi tulisi saattaa valmiuteen vastaanottaa tuhansia suomensukuisia henkilöitä Neuvostoliitosta.

Vuosien 1988–1990 aikana inkeriläisten paluumuuton valmistelu tapahtui valtionhallinnon kulisseissa, ristiriitaisten lähtökohtien pohjalta. Vielä kuukausi paluumuuton alkamisen jälkeen hallituksen ministereillä ei ollut tarvittavia tietoja itse inkeriläisistä tai paluumuuton tulevasta koluokasta. Työministeri Matti Puhakan kokouksessa 1990 eduskunnassa esittämän lausunnon mukaan Neuvostoliiton suomalaisten muutto Suomeen jäisi vähäiseksi ja siten paluumuutto pystyttäisiin hallinnoimaan osana normaalia olemassa olevaa virkakoineistoa. Olivathan inkeriläiset suurimmaksi osaksi suomenkielisiä väestöä. Täten erityisjärjestelyjä ei olisi tarpeen toteuttaa.

Lainsäädännön osalta keskustelu ulkomaalaislain muutoksista käynnistyi vuonna 1988. Helmikuussa 1991 eduskunta lopulta vahvisti uuden ulkomaalaislain, joka ei kuitenkaan suoraan ottanut kantaa paluumuuttajien asemaan, mutta jätti asialle runsaasti tulkinnanvaraa ja täten hyväksyi myös inke-

riläiset suomalaisiksi. Seuraavan kerran paluumuuttolainsäädäntöön puututtiin vasta kuusi vuotta paluumuuton alkamisen jälkeen, jolloin paluumuuton vaatimuksia tiukennettiin tuntuvasti.

Muutama päivä ennen paluumuuton alkua 8.4.1990 sisäministeriön kansliapäällikkö Juhani Perttunen kutsui sisäministeri Jarmo Rantasen käskystä koolle eri ministeriöiden edustajia, joiden tehtäväksi tuli asettaa paluumuuttoa koordinoiva työryhmä. Työryhmän johtajan Matti Pukkion mukaan hänellä ei ollut etukäteen mitään tietoa tulevasta paluumuutosta, toisin kuin joillain muilla ryhmän jäsenillä, mikä asetti sen jäsenet eriarvoiseen asemaan. Esimerkiksi työministeriön Irma Heikkilä-Paukkonen oli kuullut paluumuutosta jo vuoden 1989 loppusyksyistä ollessaan mukana inkeriläisten rekrytointihankkeissa.

Vuosien 1988–1990 epäonnistunut paluumuuton valmistelu huipentui presidentti Koiviston harkitsemattomaan, mutta tietoiseen ratkaisuun käynnistää paluumuutto 10.4.1990 Yleisradion suorassa TV-lähetyksessä. Vaikka Koiviston henkilökohtainen avustaja olikin johdatellut Yleisradion toimittajia etukäteen, onnistui Koivisto naamioimaan lausuntonsa huolimattomaksi lipsahdukseksi, jota juuri kukaan ei alkuun oikein edes ymmärtänyt. Seuraavana päivänä paluumuuttotyöryhmän johtaja Matti Pukkio oli hämmentynyt Koiviston puheista ja siitä, että ministeriöiden virkamiehet asetettiin tapahtuneen eteen peruuttamattomasti.

Myös inkeriläiset olivat yllättyneitä mahdollisuudesta muuttaa Suomeen. Esimerkiksi vuonna 1988 perustetulta Inkeri-liitolta ei ollut kukaan kysynyt asiasta mitään. Inkerinsuomalaiset kyllä toivoivat Suomen apua heikkoon tilanteeseensa Neuvostoliitossa, mutta toiveet olivat vahvasti ankkuroituneet Inkerinmaahan. Ulkoministeriön tekemien haastattelujen mukaan harvassa olivat ne inkeriläiset, jotka olivat suunnitelleet vakituista muuttoa Suomeen. Tarkemmin tarkasteluna termi paluumuutto onkin epäonnistunut ilmaus. Ulkosuomalaisen parlamentin varapuhemiehen ja Inkeri-liiton yhden perustajan Wladimir Kokon mukaan paluun tulisi kohdistua Suomen sijaan Inkerinmaalle, jonne inkeriläisillä ei ollut internointipolitiikan vuoksi pääsyä.

Valtionhallinnon ruohonjuuritasolla tilanne oli aivan yhtä sekava. Neuvostoliitossa sijainneet Suomen ulkomaanedustustot ajautuivat suuriin vaikeuksiin odotettua suuremman muuttajamäärän vuoksi. Esimerkiksi ensimmäinen paluumuuttovirkailija saapui Leningradin edustustoon vasta 11 kuukautta paluumuuton alkamisen jälkeen.

Virallinen haastattelulomake valmistui taas vasta marraskuussa 1991. Edustustojen virkamiehiä ei oltu valmisteltu millään tavalla paluumuuttoa varten, minkä vuoksi mitään vakiintunutta linjaa päätöksenteosta ei ehtinyt syntyä ensimmäisen kahden vuoden aikana. Tutkija Antero Leitzingerin mukaan virkailijoita jopa kehoitettiin katsomaan sormien läpi ongelmatilanteissa, jotta henkilö saisi oikeuden muuttaa Suomeen.

Jälkikäteen ehkä suurimmaksi tekijäksi paluumuuttajien suhteellisen vähäisen lukumäärän kannalta nousi Neuvostoliiton passilainsäädäntö. Suojelupoliisin silloisen päällikön Seppo Tiitisen mukaan Suomi ilmoitti selväsanaisesti Neuvostoliitolle, että inkeriläisille tulisi taata erityisasema Neuvostoliiton passilainsäädännössä. Tästä sopimuksista eivät kuitenkaan tienneet Neuvostoliiton varakonsuli tai passiviranomaiset, Suomen ulkoasiainministeriön virkamiehet eivätkä lopulta myöskään ulkomaanedustustot. Samainen erityisasema oli myönnetty myös Neuvostoliitosta poispyrkiville juutalaisille sekä Neuvostoliiton saksalaisille. Suomensukuisille inkeriläisille erityisasemaa ei kuitenkaan myönnetty vasta kuin elokuussa 1991 ja tuolloinkin Suomelle tuntemattomasta syystä. Jos erityisasema olisi tullut voimaan suunnitellusti, ei inkeriläisillä olisi ollut minkäänlaisia ongelmia maastamuuttonsa kanssa ja Suomeen olisi saapunut huomattavasti suurempi määrä inkeriläisiä vuosien 1990–1991 aikana.

Mauno Koivisto fundeeraa

Edellä kerrotut vaiheet piirtävät kuvaa paluumuuttajajärjestelmän keskeneräisyydestä. Suuri osa paluumuuton toteutuksessa ilmeneistä ongelmista oli Koiviston epäjohtomukaisen toiminnan suoria johdannaisia. Neuvostoliiton annettua ymmärtää, että inkerinsuomalaiset tulisi siirtää Suomeen, ei Koivistolla ollut painostuksen alaisena saatavilla tarvittavia tietoja inkeriläisten tilanteesta. Tiitisen mukaan Koivisto puhui useamman kerran paluumuuttajille asetettavasta kielivaatimuksesta, joka toteutui kuitenkin vasta vuonna 2003. Presidentti pyrki myös siirtämään paluumuuttoprosessin sisäministeriön vastuulle, peläten työministeriön olevan kiinnostunut ainoastaan halvasta työvoimasta, eikä niinkään inkeriläisyksilöistä. Koivisto oli myös todennut Tiitiselle, että Suomi olisi valmis vastaanottamaan ”kaikki 60 000 inkeriläistä Suomeen” ja myöhemmin vielä tuhansia neuvostopakolaisia. Koiviston mukaan tilaa Suomessa kyllä riittäisi.

Ensimmäinen virallinen selvitys paluumuutosta valmistui vasta kolme kuukautta

paluumuuton alkamisen jälkeen. Selvitys antaa kriittisen kuvan Suomen valmiudesta ottaa vastaan kymmeniä tuhansia inkeriläisiä. Huomionarvoista on myös, että suuri osa hallituksen ja Koiviston tekemistä olettamista osoittautui vääriksi. Esimerkiksi Neuvostoliitossa asuneiden inkeriläisten määrää aliarvioitiin rajusti ja suuri osa tulijoista oli jotain muuta kuin Koiviston olettamia vanhoja naisia. Päätäjille tuli myös yllätyksenä, ettei enemmistö inkeriläisistä puhunut suomea juuri lainkaan. Vielä tänäkin päivänä kyseinen selvitys on saatavilla ainoastaan ulkoministeriön arkistojen uumenista.

Jälkikäteen paluumuuttoa arvioitaessa törmätään useisiin ristiriitaisiin lausuntoihin, jotka ovat valitettavasti ainoita käytävissä olevia tietoja paluumuuton taustoista. Vielä vuonna 2018 presidentti Koiviston kansliapäällikkö Jaakko Kalela kertoi Koiviston televisioesiintymisessä olleen kyse ainoastaan spontaanista ajatuksesta, eikä sitä ollut tarkoitus noudattaa virkamiestasolla. Kalela ei omien sanojensa mukaan ollut edes tietoinen tulevasta ennen televisiolähetystä.

Suljettujen ovien takana helmikuussa 1999 Kalela kuitenkin kertoi koko paluumuuttoprosessin olleen huolellisesti valmisteltu useiden eri ministeriöiden kesken. Ristiriitaisesti vuoden 1998 Lipposen ensimmäisen hallituksen selonteon mukaan Koivisto kuitenkin sisällytti hallituksen ministerit osaksi päätöksentekoa vasta toukokuussa 1990, kuukausi paluumuuton alkamisen jälkeen. Vuonna 1999 eduskunnan ulkoasianvaliokunta pyrki tuloksetta löytämään vastauksia paluumuuton taustaa koskeviin kysymyksiin. Haastateltavat kieltäytyivät kommentoimasta tapahtumia huonomuistisuuteen vedoten. Myös presidentti Koivisto itse kieltäytyi haastattelusta. Tätä aiemmin hän kuitenkin toimi hallituksen ulkopuolisena asiantuntijana paluumuuton kehityksessä.

Paluumuuttoprosessin kannalta tärkeitä henkilöitä on pyritty haastattelemaan muutamia kertoja. Omien sanojensa mukaan Felix Karasev ei muista tapahtunutta lainkaan. Mauno Koivisto taas on kommentoinut tapahtumaa hyvin säästeliäästi ja kierrellen. Koiviston henkilökohtaisesta arkistosta ei esimerkiksi löydy yhtäkään mainintaa paluumuuton valmistelusta. On kuitenkin selvää, että Koivisto oli hyvin kiinnostunut inkeriläisasiasta paluumuuton alun jälkeen. Mauno Koiviston henkilökohtaisesta arkistosta löytyy runsaasti erilaisia lehtileikkeitä ja kirjoituksia inkeriläisistä vain noin sivun, vaikka inkeriläisasiassa tiivistyy oleellisesti se Koivisto, jonka suomalaiset oppivat tuntemaan.

Seppo Tiitinen on antanut tapauksesta minulle annetun haastattelun lisäksi ainakin yhden haastattelun. Mitä tulee Holkerin hallituksen ministereihin – sisäministeri Jarmo Rantaseen, ulkoministeri Pertti Paasioon tai oikeusministeri Tarja Haloseen – he kaikki kieltäytyivät kommentoimasta tapausta minulle.

Oli paluumuuton taustalla sitten KGB:n painostava toiminta tai Koiviston henkilökohtainen aloitekyky esimerkiksi työvoimapolitiikan tai kunniavelan nimissä, löytyy marssijärjestyksestä molemmissa tapauksissa paljon kritisoitavaa. Lopulta kaikki kysymykset johtavat kuitenkin yhteen huomioon; miksei Koivisto valmistellut ministeriöitä paremmin vuosien 1988–1990 aikana. Tätä voidaan pitää mielestäni täysin aiheellisesti suurena erehdyksenä.

Vuonna 1998 Koivisto muisteli inkeriläiskokemuksiaan valtioneuvostossa, kun hän kertoi heimoaatteeseen uskoneesta musiikinopettajastaan, joka oli mahdollisesti inkeriläinen. Nuoret lauloivat sen ajan suomalaisuutta ihannoivia nationalistisia lauluja. Jatkosodan jälkeen Koivisto asui Turussa inkeriläisperheen alivuokralaisena ja sai kuulla tarinoita inkeriläisten kokemista kauhuista. Koivisto olikin viimeisiä sukupolvia, jotka vielä muistivat elävästi inkeriläisten jatkosodanaikaisen läsnäolon Suomessa. Tämä romantisoitunut mielikuva oli pinttynyt hänen päähänsä ja hän käynnisti paluumuuton saadessaan siihen mahdollisuuden. Inkeriläisten paluumuuton mahdollistumisen takana olikin nähdäkseni myös Koiviston henkilökohtaisia syitä.

Vuonna 2016 paluumuuton portit suljettiin lopullisesti ja samalla myös kiinnostus inkeriläisiä kohtaan alkoi laantua. Suomalaisuuden ja Suomen historian kannalta on kuitenkin ensiarvoisen tärkeää, että inkeriläisten historiaa tunnettaisiin paremmin niin Suomessa, Virossa, Venäjällä kuin Ruotsissakin. Lisäksi on tärkeää ymmärtää paremmin niitä syitä, jotka johtivat inkeriläisten paluumuuttoon Suomeen, sekä myöhemmin sen päättymiseen.

Lähteet

Arkistot

Kansallisarkisto Rauhankatu, Helsinki: Mauno Koiviston henkilökohtainen arkisto. Kansallisarkisto Hallituskatu, Helsinki: Työ- ja elinkeinoministeriön arkistot 1990–1991, inkerinsuomalaisen paluumuuttoa ja Suomessa työskentelyä koskeva aineisto. Ulkoasiainministeriön arkisto, Helsinki: Ulkoasiainministeriön arkisto 1989–1991, passi-, maahantulo- ja työlupakysymykset.

Digitaaliset julkaisut

Martti Backman (1998). Inkeriläiset Suomeen – paluumuutto vai etninen puhdistus? Televisio-ohjelman käsikirjoitus. Saatavilla: <https://yle.fi/aihe/artikkeli/1998/09/28/inkerilaiset-suomeen-paluumuutto-vai-etninen-puhdistus-kasikirjoitus>. Luettu 20.12.2017.

YLE uutiset (2012). HS: Koivisto kiistää väitteen KGB:n roolista inkeriläisten paluumuutosta. *Yle uutiset*, 6.2.2012. Saatavilla: <https://yle.fi/uutiset/3-5317824>. Luettu 6.2.2018.

YLE uutiset (2015). Suomen lupaviranomaiset yllättyivät Koiviston inkeriläislausunnosta. *Yle uutiset*, 10.4.2015. Saatavilla: <https://yle.fi/uutiset/3-7918563>. Luettu 10.11.2017.

Haastattelut

Ainola, Olli, toimittaja.

Backman, Martti, toimittaja.

Flink, Toivo, dosentti.

Heikkilä-Paukkonen, Irma, entinen työministeriön virkamies.

Kalela, Jaakko, entinen suurlähettiläs ja presidentti Koiviston kansliapäällikkö.

Koivisto, Mauno, emeritusprofessori Timo Soikkasen tekemä haastattelu.

Kokko, Wladimir, ulkosuomalaisparlamentin varapuhemies ja yksi Inkeri-liiton perustajista.

Paasio, Pertti, entinen Suomen ulkoministeri.

Pukkio, Matti, entinen työministeriön johtaja.

Rantanen, Jarmo, entinen sisäministeri.

Rentola, Kimmo, poliittisen historian professori.

Saari, Ilkka, toimittaja.

Survo, Arvo, inkerinsuomalainen pappi ja Inkeri-liiton yksi perustajista.

Tiitinen, Seppo, entinen suojelupoliisin päällikkö.

Tuomivirta, Tapani, entinen työministeriön virkamies.

Kirjallisuus

Flink, Toivo (2016). Inkerinsuomalaisten paluumuutto ja kotoutuminen Suomeen. Arto Tanner & Ismo Söderling (toim.), *Venäjäkieliset Suomessa. Huomisen suomalaiset*. Turku: Siirtolaisuusinstituutti, 76–95.

Häikiö, Martti & Juhana Aunesluoma (1990). *Suomalaiset Neuvostoliitossa. Selvitys Neuvostoliitossa asuvien inkeriläisten ja muiden suomalaisten lukumäärästä ja mahdollisesta muuttohalukkuudesta Suomeen*. Helsinki: Suomi-seura ry.

Kaisalmi, Ahti (2018). *”Neuvostoliitosta suuntautuvasta paluumuutosta ei tarvitse mitään etukäteisselvityksiä” – inkeriläisten paluu-*

muuton käynnistymisen motiivit ja toteutus ulkoasiainministeriössä vuosina 1990–1991. Pro gradu. Turun yliopisto, Poliittisen historian laitos.

Leitzinger, Antero (2010). *Mansikkamaan varjijat. Muistelmia ulkomaalaishallinnosta eri vuosikymmeniltä.* Helsinki: Maahanmuuttovirasto.

Rentola, Kimmo (2009). *Suojelupoliisi kylmässä sodassa 1949–1991.* Matti Simola (toim.), *Ratakatu 12. Suojelupoliisi 1949–2009.* Hämeenlinna: WSOY, 9–193.

Sisäasiainministeriö (1989). *Ulkomaalaislakityöryhmän mietintö.* Helsinki.

Työhallinnon julkaisu (1998). *Inkerinsuomalaisten maahanmuutto Suomeen 1990-luvulla. Hallituksen selonteko eduskunnan ulkoasiainvaliokunnalle.* Helsinki: Työministeriö.

Sanoma- ja aikakauslehdet

Helsingin Sanomat 18.10.1987; 25.2.1990.

Helsingin Sanomat Kuukausiliite 17/1987; 2/1999.

Suomen Kuvalehti 17/1990.

Turun Sanomat 19.2.1999.

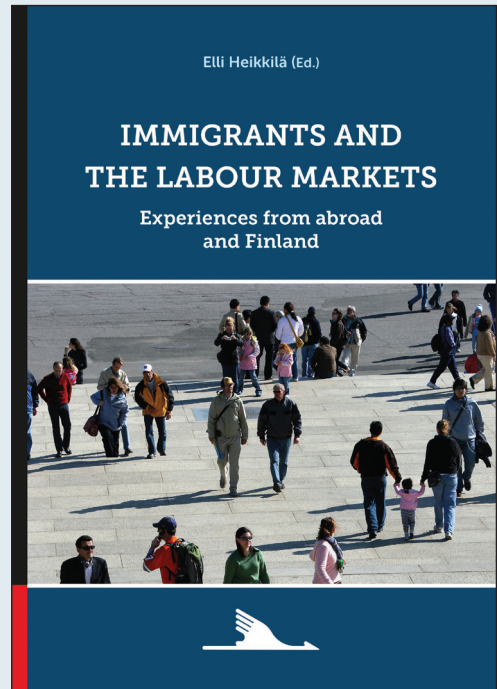
Elli Heikkilä (Ed.)

Immigrants and the Labour Markets Experiences from abroad and Finland

The focus of this book is the position of immigrants in the labour markets, since this is a central indicator of the social status of immigrants and ethnic groups. Employment is one of the main foundations for the successful integration of immigrants. What has often been raised in research on and discussions of the issue in societies is the fact that it is more difficult for immigrants to find a job, especially a job that corresponds to their educational background, than it is for the native population. As a result, the former often have significantly higher unemployment rates than the latter. This is naturally connected to economic cycles, which affect the demands for labour during both boom times and recessions.

The purpose of this book is to broaden our understanding and to explore labour issues and immigration from different perspectives as well as other specific themes from a wide range of viewpoints, including theoretical and empirical analyses. The chapters highlight immigrant experiences both from abroad and Finland.

Publications 17. Migration Institute of Finland 2017. 245 p.

20 € + delivery costs

<http://kauppa.siirtolaisuusinstituutti.fi/>